

ПРОЛОГ

I

Во септември 1540 година, кога колонијата Лиан По постоеше веќе близу осумнаесет години, кај Црвената Porta пристигнаа царски пратеници, облечени во светлосини тажачки наметки, носејќи го небеското име на своето знаме, но не и подароци за добра волја. Водачот на делегацијата бараше прием кај гувернерот, Антонио Фарија. Бидејќи беше ноќ, со светлина на факели и фенери беа одведени во градот до една гостилница, но и покрај нивното нетрпеливо приговарање, не беа одведени кај Фарија сè до следното утро; известен за нивното пристигнување и за облеката, тој ги чекаше седнат на престолот, во оклоп.

Најстариот член на групата истапи напред, без да го симне шлемот, и со одмерен тон рече: „Лиан По ќе биде разурнат, Португалците и нивните робови ќе бидат измачувани сè додека не го проколнат денот кога се родиле, ако нивните браќа на југ продолжат со нивното освојување на Малака“.

Без да ги крене ни гласот ни телото, Фарија зеде свиток пергамент од масата до него, развитка карта на Малака, укажа на црвената линија која го пресекуваше вратот на полуостровот и покажа низ прозорецот кон реката каде што бродовите ги креваа обележјата и ги одмотуваа знамињата. Потоа даде знак, беше испукан истрел на кој одговорија повеќе усвитени цевки, и избувна веселба низ градот и крај реката. Пратениците се вратија дома во затворени кочии низ градот што славеше.

На крајот од годината царската флота, составена од повеќе од илјада едра, се појави кај влезот на пристаништето. Имаше по еден брод за секој Португалец во Лиан По. Шпионите известуваа за напредувањето на огромна војска, на три

дена марш од градот. Фарија го остави Лиан По под команда на Перез Алвадра и со триесетте бродови што беа укотвени во пристаништето се фрли на џунките.¹ Имаше наредено по еден тежок топ и топ со долга цевка да бидат поставени на шест од неговите бродови и тие сега пукаа меѓу џунките, додека неговата флота полека се доближуваше до непријателот. Уште пред да допрат до нив, стотици беа потопени. Потоа однадеж од копното се вивна ветер, тешката артилерија беше фрлена во морето и со брзи маневри португалските каравели си го пробија патот низ непријателот, пукајќи во сите насоки. Но, на крајот десетици џунки се имаа закачено за секој брод и стотици борци со нивните крици од кои замрзнува крвта скокнаа на палубите, мавтајќи со сабјите. Гранати од гнездата на катарките, оган од мускети од задните палуби, ножеви и копја на палубите ги требеа Манчусите² како да се јата скакулци.

Ноќта битката продолжи под светлината на факелите, па се придодадоа вооружени едрилици, а роеви ајкули, хиените на морските битки, се бореа за крвавите жртви кои се даваа.

Факелите догоруваа кога се појави голем сјај од копното. Широк црвен сид од пламења кои гореа полека се издигнуваше од хоризонт до хоризонт. Гледајќи го ова, Фарија не можеше да го задржи бесот и им нареди на своите бродови да се соберат за последен напад. Девет се групираа покрај неговиот брод; другите или не можеа да се отргнат од борбата или беа превртени.

По три брзи и постојани пукања и удирајќи во сè што ќе излезеше пред нив, си издлабија пат низ кинеската флота. Зората, пробивајќи се на хоризонтот, ги осветлуваше џунките кои бегаа и четирите големи брода кои ги бркаа се свртеа назад кон заливот. Но, Лиан По веќе беше исчезнат и дебела покривка висеше над тивките купишта урнатини од срушени сидови и јагленосани греди.

Фарија отиде до таму до каде што беше неговиот град. Улиците беа речиси закопани под паднатата граѓа, но тој најде

¹ Џунка – кинески едреник со рамно дно (заб. на прев.).

² Поданици на државата на династијата Манчу која загосподарува со цела Кина во 1644 година и владее до 1912 година (заб. на прев.).

пат низ нив, набодувајќи тела и фрлајќи ги настрана со мечот ако му стоеја на патот, и конечно застапа пред урнатините на својата кука. Не се осмелуваше да го пречекори прагот. Таму, жена му и децата лежеа изгорени или.... Се потпре на мечот и чекаше додека не му се доближија двајца војници. „Барајте“, им нареди зарипнато, „растргајте ги гредите, отворете го подрумот“.

Сега седеше на камена клупа која некогаш беше поставена меѓу цвеќиња и цбунови спроти мал базен. Собра малку вода од базенот и си ја олади главата. Косата му беше покриена со јаглен и саѓи, но не забележа. Неколку поцрнети мечови и железен бокал беа положени пред неговите нозе: сè што сè уште беше препознатливо. Фарија самиот влезе во својата уништена кука и зеде неколку ракатки пепел во марамче.

Таа вечер четири брода, сè што преостануваше од првата колонија во Китај,³ запливија кон југ во збиена формација.

Малата флота беше опколена од ѕвездите, со месечината над нив на црното небо. На задната палуба на „Божја мајка“ стоеја Фарија и Мендез де Пинто. Гледаа во едрата, бдееја, одвреме-навреме чекореа од едниот до другиот крај на палубата, и повторно запираа во тишина.

Гореше ламба над отворот, а бакарот од вратичето и бронзата од топот светеа, додека сè друго беше обвиено во темнина; темнината ги обиколуваше и двајцата мажи и едрата. Но, темниот труп на бродот постепено почна да сјае во зелениот самрак, кој отпрвин ги откриваше горните едра, па го продлабочуваше клунот во ноќта, каде што почна да се слуша слабо мрморење, како кога се будат луѓе.

Конечно големата фигура на Фарија и малиот кревок Мендез беа исто така осветлени. „Зелената е боја на надеж“, рече Фарија неубедливо, но Мендез не се согласуваше. „Тоа е огнот на св. Елмо,⁴ навестува пропаст и смрт. Што може друго да значи?“. И одеднаш лавина зборови се истури од усните на

³ Кина. Најстарата европска колонија во Кина е Макао, која била под административна управа на Португалија до 1999 година (заб. на прев.).

⁴ Св. Елмо/ св. Еразмо од Формија – светец заштитник на морнарите (заб. на прев.).

молчаливиот офицер, кој со денови немаше изустено ништо, и не правеше ништо друго освен што трчаше од една на друга страна, испробуваше топови, пиеше – и тоа многу – и тивко пцуеше на оградата.

Конечно најде одвод за својата огорченост.

„Сè беше залудно. Дваесет години борба, осаменост, преговарања со жолти подлечи, трпение, молби за муниција и војници.

Вообразените писма од лихварите во Малака, арогантните управители во Гоа, кои прашуваат зошто талкаме толку далеку кога зачините што даваат најголема заработка чекаат да бидат товарени во Малака. Огорчените писма од бискупите кои прашуваат кога Китај конечно ќе биде преобратена. Луѓе на кралот кои сакаат да знаат зошто неговата делегација не била подобро примена во Пекинг и зошто не се вратила со повеќе подароци.

Сè што сакаат тие е да го задржат тоа што го имаат, да ги поткупат непријателите и да безделничат на нивните селски имоти.

На работ на најчудесните богатства, постојани борби со најлукавите и најсуровите ѓаволи на најнеодбранливото место, каде што ги запусивме нашите животи. Сега ја жнееме реколтата на будалите, нашите жени биле измачувани до смрт, нашите деца запалени живи или грабнати.

Без скршена пара сме како и пред триесет години, кога запловивме од Тежо како сиромашни благородници, среќни со благослов од кардиналот и витештвото од кралот.

Што нè чека кога ќе се вратиме? Анатема за тоа што сме станале еретици, незадоволството на кралот, можеби и затвор. Помисли на Колумбо, на Де Гама, на толку многу други.

Каде да се свртиме? Тоа што го градевме траеше дваесет години и изгоре за една ноќ. Да одиме на некој остров што никој не го сака и да ја чекаме смртта. Или да се прикриеме и да чекаме што било со португалско знаме на него и да го уништиме. Не, подобро би било да се вратиме назад. Да ги бомбардираме Малака и Гоа и Лисабон со сè што имаме. Зошто сме родени и зошто воопшто заминавме?“.

Неговите црти беа пепелави во зелената светлина, неговите раце откршуваа парчиња дрво и телото грчевито му се потпираше на оградата. Сè додека Фарија, со бавниот и одмерен тон што секогаш го користеше, не се обиде да го убеди неговиот заменик да го прифати неговото гледиште.

„Сето тоа е вистина. Во Малака би нè исмејувале и би нè тиранизирале за тоа. Во Гоа би нè испитувале за тоа зошто позицијата не била задржана. Сигурно петстотини војници и триесет брода, од кои половината воени, се непобедлива сила дури и кога се соочуваат со најмоќната империја? Во Лисабон би нè фрлиле во затвор. Не се плашам; мислам исто како тебе. Мојата одмазда оди подалеку од тоа. Ќе се истоварам повторно, ќе се борам, ќе преговарам и ќе изградам втор Лиан По, побогат и посилен од првиот. Ќе ја засенам Малака и ќе ја разбудам зависта на Гоа. Тогаш кога ќе бидам разрешен од должноста за да се направи пат за некое од копилињата на кралот, ќе го дигнам моето знаме и со мојата флота и армија ќе го држам моето создание, или ќе го уништам со мои раце ако се покаже неодбранливо“.

Мендес тажно ја заниша главата.

„Премногу сме стари. Ќе треба премногу долго време. Сакам да ги посветам годините кои ми преостануваат на мојата одмазда. Дај ми ги копиите од писмата, молбите и наредбите за засилувања што ги пишувавме, дај ми ги арогантните, презриви одговори. Тие ќе ми бидат дневен молитвеник. Ќе црпам сила од нив, доколку западнам во студена осаменост.“

Фарија виде дека е решителен.

„Биди сигурен дека моето пристаниште секогаш ќе ти биде отворено, дури и целата португалска флота да е распоредена надвор.“

„Не зборувај така. Никогаш не прави го тоа, или никогаш нема да можеш да го оствариш твојот план за одмазда. Можеби јас ќе бидам тој што ќе ти помогне тебе.“

Зеленото светло постепено исчезна и двајцата спиеја мирно на креветите во салонот.

Утрото Фарија му даде на Мендес, кој беше решен да си оди по својот пат, куп хартии, кутија и неговиот церемонијален командантов меч. Бродовите беа изведени до ветрот.

Едрилицы пловца наваму-натаму. Сите што сакаа да одат со Мендес се качуваа на „Пинта“, најмалиот брод, на којшто сега беше развезано црното знаме. Кога Фарија довела попладнето, го виде Мендес како стои меланхолично крај подвижниот мост и бродот кој едвај имаше екипаж.

Прошталните подароци беа донесени до него; се ракуваа долго време. Потоа имаше истрел и Мендес исплови со „Пинта“.

Веќе никогаш повеќе ништо не се слушна за него.

II

Фарија пловеше кон југ со три брода. Во водите меѓу брегот на Фуџијан и островот Формоза, каде што се судираат ветерот од Азија и океанот, се приближуваше тајфун, големиот ветер настанат преку спојувањето на многу други, кој го камшикува морето и го фрла кон небото, го згмечува, го цеди, и ги раскинува морето и небото, а меѓу ткивата воздух и вода уништува сè што ќе се најде премногу блиску до оваа натприродна алхемија. „Божја мајка“ едвај успеа да им сигнализира на другите бродови дека зборното место ќе биде Нанвеј. Потоа бродовите беа разделени од наноси облаци и магла, нападнати од торнада и плими, кои ги биеја од сите страни под страшниот дожд. Стоејќи врзан за катарка, Фарија извикуваше наредби, но никој не можеше да го слушне. Не гледаше никого, не слушаше ништо освен некој повремени очасен крик, пукањето на скинато едро заедно со крцкањето и плиснувањето во вода на одврзан топ. Под него во задушливиот салон во мртва темница беше доната Милеш, единствената жена што го преживеа Лиан По, која клечеше пред Богородица. На моменти се фрлаше кон статуата. Зарем ова не ги правеше нејзините молитви уште поревносни? Се молеше цел ден и цела ноќ. Животот беше исчезнат, а молитвата го заземаше неговото место. Кога замреа поројните дождови, светлина засјаи низ пукнатина на вратата и Фарија ја поткрена. Се споија во кратка молитва и долга прегратка, како да не можеше сега да има крај љубовта на оние што се спасиле. Смртта се беше повлекла пред екстазата, или пред нежното сонце кое светеше над запенетите, но свртени бранови во отвореното кружно бродско прозорче.

III

„Божја мајка“ цела недела беше закотвена кај Нанвејскиот Залив, чекајќи во заветрината на тесниот полуостров. Конечно „Коимбра“ го заобиколи ртот само со една преостаната катарка. „Рафаел“ никогаш не се појави. Некои сметаа дека овој брод му се придружил на Мендес.

Патниците на кршот – „Коимбра“ не беше ништо повеќе од тоа – бараа да се префрлат на големата „Божја мајка“, но Фарија не сакаше да губи повеќе бродови, а „Коимбра“ со своето плитко дно беше идеална за крајбрежно извидување.

Голиот брег беше жив со бродоградбена активност.

Самиот Фарија, откако се искачи горе да види случајно да не го здогледа „Рафаел“, забележа бамбусова корија на другата страна. Оттаму се снабдија со јарболи и со јаже.

Нанвеј ќе мораше да обезбеди вода и храна. Но, беше непристапен во внатрешноста, зад еден речен свиок, полуград, полуфлота, колиби и куќи на брегот, цунки во реката толку збиени едно до друго што меѓу нив имаше само тесен појас отворена вода. Меѓу копното и водениот дел имаше сива палата со златни статуи и украсени куполи кои сјаеја на сонцето, како и многу разнобојни знамиња кои се виткаа околу гредите на портата.

Делегација со некакви скромни подароци би морала да отиде таму за да побара помош и храна.

Знаејќи дека би бил скапоцен заложник, Фарија не се осмелуваше да отиде. Отиде Алварез со уште тројца од Лиан По, покрстени Кинези, и со ткаенини и вино како подарок. Фарија немаше ништо друго. Во писмо го посочи пријателството кое постоеше меѓу двајцата монарси, оддалечени само поради тоа што моќта на секој од нив стигнуваше толку далеку; алудираше на направените услуги при уништувањето на пиратите, премолчувајќи ги битката и падот на Лиан По. Потоа бараше помош.

Алварез се врати по четири дена, сам и без одговор. Мандаринот⁵ студено ги примил подароците, збеснал кога видел

⁵ Чинovníк во царска Кина (заб. на прев.).

дамка на еден од килимите, го прочитал писмото и избувнал во уште поголем бес, величајќи го својот цар како Син на небесата, омаловажувајќи го португалскиот монарх како незначителен вазал, сателит на небесниот, кој секако го контролира целиот свет, колку и да е Португалија далеку на запад. Им наредил да го напуштат градот и да ги тргнат бродовите од брегот.

Адмиралот слушаше во тишина и нареди да се подготват за испловување. Но, не и да го напуштат брегот. Таа вечер „Божја мајка“ и „Коимбра“ беа на половина милја по течението на реката од Нанвеј и на месечева светлина го бомбардираа пловниот дел од градот. Наскоро се појавија големи дупки и темната маса одеднаш се помести нагоре по реката. Двете каравели мирно го зазедоа местото на илјадниците цунки и го запалија градот со ракети. На разни места огнот заискруваше и со молскавична брзина се ширеше пукајќи и фучејќи, се расцутеа многу ведри бои, испреплетени со зелено, црвено, пурпурно, исфрлени како огнени змии, сонца што се вртат, ѕвезди што паѓаат, змејови што испуштаат оган и чудовишни цвеќиња кои брзо венеат.

Португалците, отпрвин исплашени, го прекинаа бомбардирањето, кое веќе беше непотребно, и се претворија во гледачи на стравотниот огномет.

Офицерите се сетија на охрабрувањето на Фарија кое беше одговор на нивните приговори:

„Ова не е добро урамнотежена битка. Ова е празничен огномет. Луѓето од Нанвеј ќе ни приредат одличен прием, затоа што е 1 февруари“.

Всушност, мислејќи на сè, Фарија ја искористи вечерта кога се слави кинеската Нова година за нападот кој, откако започна, продолжи самиот од себе.

До утрото Нанвеј веќе беше исчезнат.

Сивата палата на надворешниот ѕид, поцрнета од горење, стоеше меѓу дивината црн пепел. Лиан По сè уште беше препознатлив, но Нанвеј беше избришан како црна табла. Палатата на мандаринот стоеше елегантно и осамено.

Се истоварија: сто војници и две артилериски оружја кои постојано пукаа по покривите и прозорците, додека екипажот

на „Божја мајка“ отвори оган на портата. Од едната страна Фарија чекаше со колона подготвена за јуриш. Но, портите се разлетаа само по еден плотун.

Орда вооружени луѓе, завивајќи, и со згрчени екстремитети, јурна од портата кон војниците кои се имаа истоварено. Малкумина стигнаа до целта; за неколку минути брегот на реката беше натрупан со крвави тела и глави со плетенки. Потоа настапи тишина. Силен гонг одекна во палатата. Фарија знаеше што следува и малку се повлече.

Од портата сега навалуваа сè повеќе борци и конечно, среде множество коњаници, се појави мандаринот во кочија, носејќи разнобојна воена одора и огромен широк меч.

Фарија издаде наредба да се поштеди мандаринот во јуришот. И додека да се помоли човек, готово беше. Повторно телата ја покриваа земјата, во далечината бегаа распрснатите коњаници, а мандаринот седеше во својата кочија чиишто коњи беа застрелани.

Фарија се доближи и го стави врвот од мечот на неговите гради, но наиде на метален отпор. Мрачен сомнеж се јави во него. Ја искина облеката со сечилото и виде застарен панцир.

Фарија го препозна. Самиот тој го немаше видено заминувањето на Перез, првиот амбасадор во Пекинг. Се знаеше само дека бил убиен на патот до таму.

Фарија му нареди на Кинезот да го симне осквернавениот оклоп. Мандаринот покажа кон кругот кој се беше создал околу нив и Фарија, игнорирајќи го тоа, им сигнализираше на четворица војници, кои при гласни овации го натераа човекот да се издутне од украдениот оклоп. Тресејќи се, офицерот стоеше со млитавото полуголо тело изложен на потсмевот на странските ѓаволи. Фарија го однесе до реката и му нареди да го исчисти оклопот од неговиот допир со миење и триење. Потоа го повика неговиот целат, еден огромен Манчу, кој со очи светнати од задоволство ја мачеше и ја погуби својата знаменита жртва на беспрекорен начин. Покрај тоа, почнуваше нова церемонија.

Фарија го крена панцирот кој сега светеше, а зраците на сонцето му даваа нов отсјај. Се заколна: „Ќе изградам катедрала во мојот нов град. Овој оклоп ќе биде единствената релик-

вија. Нема да биде заменета со коските на ниеден светец. Катедралата истовремено ќе ги брани и тврдината и градот од напад и од опсада. Панцирот ќе виси од крстовидниот свод на бродот на црквата“.

Затоа што целатот си ја заврши работата и телото на владетелот на Нанвеј висеше од гредата на портата на неговата палата.

IV

Далеку на југ, во една осамена област, макар само на два дена пат оддалечена од Кантон⁶ и неговите милиони, еден мал ненаселен полуостров стрчи во морето. Во круг од камења, на парчето земја меѓу карпите стои храм од крута секвоја, наместа позлатен. Нема ниту елегантни статуи ниту, пак, мирисливи кадилници. Во една ниша има грубо извајана статуа на морско чудовиште, чишто отворени вилици посегнуваат по мирното лице на божицата. Од гредите на покривот висат груби дрвени цунки и сампани.⁷ На скалите пред олтарот има сушени риби.

Тоа е храмот на А Ма О, божицата на тајфуните. Само рибарите и пиратите ѝ оддаваат почест.

На најјужниот дел од полуостровот има уште еден камен. Тоа е сè што овде е изградено од човечка рака. Никој не памети кое племе ѝ го дало на божицата засолништето и жртвениот олтар. Каменот, всушност, го носи името и датумот на неговото создавање. Тоа е падрао, односно камен-обележје, како многуте што го одбележуваат првото атерирање на бреговите на Африка и Малабар, но како ниту еден друг во Кина. А ова не е само обележје на истражувачите, туку и надгробен камен. На него пишува: „Овде се истовари Жоаким Ферејо со ’Татко‘ и ’Тежо‘. Лето Господово 1527“.

На ум имаше многу скромна цел: на сонцето да го исуши својот товар што беше станат влажен од навлезената морска

⁶ Романизирано име на кинеската провинција Гуангдонг, како и на нејзиниот главен град Гуангдоу. (заб. на прев.).

⁷ Сампан – кинески дрвен чамец со рамно дно. (заб. на прев.).

вода. Зачини и ткаенини беа распослани на мазниот сув брег, веднаш до неколкуте шатори заземени од него и неговите луѓе, додека бродовите беа поправани и опремувани.

Едно утро шаторите беа опколени од орди кинески војни. Дојде и гласник да побара илјада златници за сквернавењето на нивната територија, што не смее да биде газена од странец со големи очи и долги кадрици. Ферејо плати и замина со својот полувлажен товар и набрзина подготвените бродови. Многу добро знаеше дека ако остане, следниот ден друг мандарин ќе бара двојно повеќе, и така ќе ја снема сета добивка од неговото катастрофално патување.

Нареди да се остави еден набрзина направен падрао, што ќе го обележи неговиот престој на овој пуст брег. Кинезите го оставија недопрен, стравувајќи од духот во каменот.

Дванаесет години недоделканиот споменик стоеше сам на осамената грутка земја.

Потоа овде заринка еден брод чијшто товар се состоеше само од десетина Језуити на мисија за Пекинг. И тие имаа штета за поправање, предизвикана од дизентеријата. Тројца од нив умреа таму и беа закопани околу падраото, и покриени со груби надгробни плочи.

Оттогаш местото беше оставено на раат.

На овој начин, уште од рано време во забранетото кралство имаше место што ѝ припаѓаше на Португалија, преку нејзините мртви – пред Фарија да доплови и да се истовари таму за да го основа градот што сакаше да го држи и да го засили, против Кинезите и за Португалците.

Се чинеше дека ќе ја постигне својата тајна цел, бидејќи градот беше на неосвоива локација; на најтесниот дел од полуостровот доволни беа триста души да задржат илјадници. Отстрана беше заштитен со групи острови и песочни наноси.

Изгради неколку тврдини и складишта – црквите изникнуваа сами од себе.

Бродовите доаѓаа и заминуваа во сè поголем број: Макао лежеше на засолнато сидриште на половина пат меѓу Малака и Јапонија, додека Лиан По беше изложен на бурната страна на Формозанскиот Проток. Но, Фарија умре токму кога положбата почнуваше да му станува силна, а Макао остана, дури

и во времиња на слабост и опаѓање, речиси сам: o mais leal⁸, верен на кралот, дури и кога веќе немаше ниту крал ниту Португалија.

Ни Пинто ни Фарија не се одмаздија. А начинот на којшто некој друг подоцна го направи тоа, денес не се смета за одмазда, туку за пренесен долг.

⁸ Портг. – најверниот (заб. на прев.).

ПРВО ПОГЛАВЈЕ

I

Лисабон, август 15...

Господ знае дека ја одбегнував колку што можев, но кралот не го знае тоа. Можеби ќе беше подобро да знаеше. Ниту, пак, знае дека токму по негова вина се случи непростливото. Ветена е на инфантот, а иако ја сакав, мојата крв не се бунтуваше против можноста. Инфантот е, сепак, како многу други кралски синови, некој кој може да се запознае, дури и да се биде близок со него, без воопшто да се биде променет од искуството. Како да се државни институции, а не луѓе. Таа, која ја нарекувам Дијана, може да се омажи за него, да го дели неговиот престол и кревет, да му роди деца и пак да остане Дијана.

А јас? Ќе доживеевме жестоки страсти, таа ќе осцилираше од една емоција во друга, па по неколку години немаше да ја сакам, бидејќи веќе не би била жената што сега и довека ја нарекувам Дијана, не само за да не го оддадам нејзиното име, туку и бидејќи во тој случај нема да имам потреба да си ја опишам, или да се измачувам себеси со тоа што ќе ја ослободам од моето срце, каде што таа живее, проткаена во најмрачната тајна срж на моето битие во безнадежен обид да ја вратам во живот со моите зборови, што можеби можат да опфатат светови и мориња, но не и нејзината суштина.

Да се потсетам уште еднаш што ќе беше нејзиниот живот. Повлекување на пустиот имот каде што таа постепено се претвора во инертна жена, лишена од сета привлечност поради мајчинството и секојдневниот живот; јас, пак, од друга страна, разјаден од копнежот по далечните земји до кои не можам да дојдам и со премолчена огорченост спрема неа.

Но, кој може да го совлада својот копнеж со разум? Само оние кај кои истиот тој копнеж е како минлив пролетен ветрец. Во мене беше разгорен и постојан како пасатот. Сепак, не е дека не се борев.

Борбата меѓу одрекувањето и копнежот ми го ослабуваше гласот, ми го расејуваше погледот и ми го поколебуваше односот секој пат кога ќе ја виде. Таа ќе се свртеше полна со гнев и здодевност, а очите на инфантот и неговиот кралски татко победнички ќе светнеа.

Тогаш помислив дека е пригоден момент да му се обратам на кралот и да побарам да ми додели брод.

„Подоцна, кога ќе бидете поголем освојувач одошто сте сега, можеби и ќе ве назначам“.

Веќе не стравуваше од моето ривалство со син му. Се свртев поклонувајќи се, криејќи го мојот бес поради кралската провокација.

Во ред. Нема да го штедиме тој став за преку море, туку ќе го примениме овде. Таква беше волјата на Неговото Височество.

Е сега, за да ја освојам повторно, бев принуден да се послужам со оружје кое го владеев, но претпочитав да не го користам.

Дијана беше заразена со модата што до нас дојде од Италија (изреката вели „ветерот од Шпанија не носи ништо добро“, но јас сакав да додадеме „а тој од Италија само лошо“): таа пишуваше песни и сакаше другите да пишуваат песни за неа. Што е поезијата за народ што има поаметна работа од тоа да се мачи со непокорна метрика, што со векови бил трупан на едно мало парче земја, се борел против жестината на Маварите, Шпанците и морињата, чијшто јазик по некое чудо на природата е веќе доволно мелодичен, и уште е наречен јазик на цвеќињата!

Тоа што жените, кои немаат што да прават освен везење, наизменично везат и на ткаенината на јазикот, имитирајќи ги другите од нивниот пол по разните италијански дворови, е сосема на место. Но, и мажите да учествуваат во таквата суетност кога сè уште има толку многу земји за освојување, за откривање, а Маварите сè уште се вгнездени отаде водата, тоа е уште полошо.

Дијана, пак, претседаваше со еден книжевен дворец во својата летна палата Санта Клара. За да се биде добредојден таму, човек требаше да чита стихови.

Вистина е дека никогаш не ја отворав устата (освен кога се просевав или кога одговарав на нејзините прашања), а сепак нејзините големи зелени очи честопати беа сосредоточени на мене. Ѐ се восхитував од далечина – беше прекрасна, вистинска принцеза – и ги презирав додворувачите околу неа што пишуваа бесмислици. Кога веќе посакував да ѝ се доближам, морав да ја прифатам модата, го собрав моето познавање на поезијата, стекнато во годините на напуштениот имот на татко ми каде што читањето, пишувањето и ловот беа единствените разоноди, па напишав сонет и неколку редондиљи.⁹

Овие ги понесов во Санта Клара на четврточното попладне по одбивањето на кралот.

Мојата најава дека и јас ќе читам стихови предизвика возбуда. Подлизурковците околу неа со саркастично брзање направија доволно простор на двете страни, но Дијана остана сериозна и го сосредоточи погледот на мене. Се однесував како да ѝ говорам само нејзе, па во тишината не можев да си го слушнаам сопствениот глас. Во нејзините очи можев да прочитам што се случува: таа се восхитуваше на сонетот, но беше сепната од смелото брзање и бесрамната возбуда на редондиљите, бидејќи во нив толку добро беше изразено моето чувство само за неа, скриено од сите други. Другите неволно аплаудираа со мрморење; само таа не рече ништо, но еден час подоцна одеше со мене во двориштето на Санта Клара. Имаше мала светла месечина, но дневната светлина сè уште продираше под лисјата на дрворедите. Очите ѝ беа лесни, нежни како месечината, нејзината блискост како сонцето, нејзините гради најмекото и највоздигнатото нешто на Земјата.

Никогаш повеќе не сум го почувствувал толку моќно женското присуство по таа средба со мојата љубов. Веќе не мислев на митологија, а иако зборував за Ендимион и Дијана,

⁹ Сложена форма на стихови за која младиот Камоиш бил мајстор, со строфи од седум стиха од пет до седум слогови, и рима АВВАСС (заб. на прев.).

веќе не мислев на нејзината висока и мојата ниска положба. Бевме како првите битија во повторно откриената волшебна градина, иако одевме еден до друг мирно и достоинствено, оти знаевме дека од прозорецот во нас зјапа љубоморниот свет; еден час бевме Луис и Дијана.

И за тој еден час...

Не, мојата низа на катастрофи почна по овој час, но не се возроди од него. Почна со моето раѓање. Бидејќи над мојот прв час на светов се надвиснале најзлокобните знаци во небесните сосвездија, а ниту една добра вила не била на место за да ја осветли мојата судбина. И така оваа љубов беше уште една работа што ми ги наметнуваше своите тешки барања.

При следните прилики доаѓав без стихови – не одевме во градината, туку стоевме заедно во нишата кај прозорецот. Другите мажи и жени автоматски нè одбегнуваа додека бевме заедно.

Неколку недели подоцна инфантот пребледе, а очите на Дијана светнаа кога тргнав кон неа. Ме презираше ли едно време поради мојата колебливост? Ме разбираше ли погрешно? Заборавам што ѝ реков, а можеби и зборовите не биле од толкава важност, но звукот сигурно бил погоден. Постојано ја фасцинирав. Инфантот, пак, од друга страна, само пелтечеше, поцрвенуваше и се смееше, на наше општо задоволство.

Сега мојот поход во ова забрането поле го постигна тоа што мојата добронамерност не го можеше. Да бев човек добро упатен во функционирањето на тој свет, а не селско момче, ќе го сфатев тоа порано.

Едно попладне стоев во нишата кај прозорецот со Дијана; среде просторијата инфантот зборуваше со огорчен, расеан тон со својот управник. Една постара слугинка која стоеше кај вратата, упорно и залудно се обидуваше да му го привлече вниманието. Беше прекината во тој напор кога одеднаш вратата се отвори. Еден паж дојде да ме одведе. Кралот ме повикал. Го следев пажот.

„Сега можеме да ви ја исполниме желбата. 'Естрела' е спремна за пловидба. Има и војници на бродот; премногу сте млад за команда на воен брод, но со способен капетан да ве советува сигурно можете да водите чета. Подготвен ли сте?“.